

HAYEF: Journal of Education

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Eğitimde Acil Bir Dönüşüm: COVID-19 Pandemisi Döneminde Çevrim İçi Ders Alan Üniversite Öğrencilerinin Stres Algıları ve Görüşleri

Zeynep TURAN¹ , Ayşe GÜROL²

¹Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Erzurum, Türkiye

²Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

Öz

Bu çalışmanın amacı COVID-19 pandemisi döneminde uygulanan çevrim içi eğitim uygulamalarına ilişkin üniversite öğrencilerinin stres algıları, öğrenme ortamına ilişkin algıları ve görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışmada, deneysel olmayan nicel araştırma desenlerinden betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi ile seçilen çalışmanın örneklemini, büyük bir devlet üniversitesinin Mühendislik, Eğitim, Edebiyat, Turizm fakülteleri ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim görmekte olan 544 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Algılanan Stres Ölçeği” ve “Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi” kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin genel olarak uzaktan eğitim uygulamalarında stresli oldukları görülmüştür. Öğrenciler her ne kadar problemlerle karşılaşmış olsalar bile esnek öğrenme ortamı ve dersi tekrar edebilme gibi olanaklar açısından uzaktan eğitime ilişkin memnuniyetlerini belirtmişlerdir. Ancak yine de öğrencilerin çoğunluğu yüz yüze eğitimle ders almayı daha çok tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çalışma sonucunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, çevrim içi, eğitim, öğrenci görüşleri, stres algısı, üniversite öğrencileri

Emergency Transformation in Education: Stress Perceptions and Views of University Students Taking Online Course During the COVID-19 Pandemic

Abstract

This paper surveys university students to gauge their perceptions of stress, the learning environment, and the sudden shift to distance education applications during the COVID-19 pandemic period. The descriptive research method, which is a non-experimental quantitative research approach, was used in the study. The sample was selected using the convenience sampling method, and it comprises 544 university students studying at the Vocational School of Health Services and those taking engineering, education, literature, and tourism courses at a state university. A “Perceived Stress Scale” and a “Student Perception Survey Related to Learning Environment” were used as data collection tools. The data were analyzed using descriptive statistics methods. The results reveal that students were stressed from using distance education applications. Despite the fact that they faced some challenges, the students expressed satisfaction with some facets of distance education, such as the flexible learning environment and opportunities to repeat the lesson. Nonetheless, most students stated that they preferred face-to-face education. Based on these results, various suggestions are presented for practitioners and researchers.

Keywords: COVID-19, online, education, student views, stress perceptions, university student

İletişim Kurulacak Yazar / Corresponding Author: Zeynep Turan E-posta / E-mail: zeynepatauniv@hotmail.com; zeynepturan@atauni.edu.tr

Cite this article as: Turan, Z., Gürol, A. Eğitimde Acil Bir Dönüşüm: COVID-19 Pandemisi Döneminde Çevrim İçi Ders Alan Üniversite Öğrencilerinin Stres Algıları ve Görüşleri. HAYEF: Journal of Education, 17(2); 222-242.

Giriş

Tüm dünyada 2019 Aralık ayından bu yana etkili olan COVID-19 pandemisi insanların hayatında ve alışkanlıklarında önemli değişikliklerin gerçekleşmesine yol açmıştır. Çin'in Wuhan kentinden başlayarak tüm dünyada ölümcül etkileri ve hızlı yayılma özellikleri ile dikkat çeken COVID-19 virüsü, eğitim kurumlarında da zorunlu değişikliklerin yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'de virüsün yayılımını kontrol altına almak için eğitim veren gerek yükseköğretim gerekse ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının tamamen uzaktan eğitime geçmesine karar verilmiştir (MEB, 2020; YÖK, 2020). Uzaktan eğitim uygulamaları uzun yıllardır kullanılsa da COVID-19 pandemisi döneminde acil bir geçiş süreci yaşanmış ve bu durum hem öğretmenler için hem de öğrenciler için stresli bir süreç oluşturmuştur (Hadi, Andrian ve Hidayat, 2020; Sahu, 2020). Nitekim, iyi planlanmış çevrim içi öğrenme deneyimleri, bir kriz ya da felaket durumunda sunulan çevrim içi derslerden önemli derecede farklıdır (Hodges, Moore, Lockee, Trust ve Bond, 2020). Tamamen çevrim içi bir ders için tipik planlama, hazırlık ve geliştirme süresi dersin verilmesinden altı ila dokuz ay öncesine dayanır (Bao, 2020; Hodges vd., 2020). Ancak pandemi sürecinde yaşanan ani geçiş sebebiyle hem eğitim kurumlarının hem de eğitimcilerin hazırlık yapma olanağı olmamıştır. Bu doğrultuda eğitimcilerin çoğunluğunun çevrim içi eğitim verme hususunda herhangi bir deneyimlerinin olmadığı ve pandemi döneminde acil gelişen süreçler nedeniyle eğitimcilerin uzaktan eğitimcilik konusunda kapsamlı bir eğitim alma fırsatlarının olmadığı da söylenebilir. Ayrıca öğrenciler de hem pandeminin yarattığı kaygı verici ortamın etkisi hem de daha önce karşılaşmadıkları uzaktan eğitim yöntemi nedeniyle stresli süreçler geçirmişlerdir. Nitekim, Elias, Ping ve Abdullah (2011) yaşamda ortaya çıkan ani değişikliklerin bireyin stres düzeyini artırarak kişinin yaşam tarzını, fiziksel ve zihinsel sağlığını etkileyebileceğini belirtmişlerdir.

Alanyazında stresin öğrencilerin öğrenme süreçleri üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olabileceği belirtilmiştir (Lazarevic ve Bentz, 2020). Denovan ve Macaskill (2017) genel olarak yüksek stres düzeyinin düşük öğrenme başarısı ile ilişkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Benzer şekilde, Bennett (2003), üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada stresin akademik performans ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu bildirmiştir. Miller (2014) ise, orta düzeydeki stresin bireyin hafızası üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu belirtmiştir. Lazarevic ve Bentz (2020) eğitim ortamlarında stres belirleyicilerinin; çalışmak için zaman bulmak, öğrenme materyallerine erişim, sosyal stres ve aileden/arkadaşlardan beklentilerin olabileceğini belirtmiştir.

Alanyazın incelendiğinde uzaktan eğitime yönelik öğrenci görüşlerinin incelendiği çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmüştür (Karasel, Bastas, Altınay, Altınay ve Daglı, 2020; Kıralı ve Alcı, 2016; Özyürek, Begde, Yavuz ve Özkan, 2016). Yapılan çalışmalar, pandemi döneminde acil olarak başlatılan uzaktan eğitim uygulamalarına

ilişkin değerlendirme yapılabilmesi için yeterli değildir. Bu nedenle, bu çalışmada öğrencilerin stres algılarının yanı sıra, öğrenci görüşleri süreçte yaşanan problemler, uzaktan eğitimin sağladığı avantajlar ve öğrencilerin önerileri açılarından incelenmiştir.

Uzaktan eğitimde öğrencilerin öz düzenleme becerilerinin ve motivasyonlarının yüksek olması etkili bir öğretim sürecinin gerçekleştirilebilmesi için oldukça önemlidir. Bu doğrultuda öğrencinin yaşayacağı stresli durumların uzaktan eğitime yönelik, motivasyonlarını ve akademik başarılarını da olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir (Heo ve Han, 2018). Üstelik pandemi gibi acil bir durumda gerçekleştirilen çevrim içi eğitime ilişkin öğrencilerin stres düzeylerinin ve görüşlerinin belirlenmesi, eğitim süreçlerinin iyileştirilmesi ve öğrenciler için gerekli desteğin verilebilmesi için önemlidir. Ayrıca bu çalışmanın hayatın getirebileceği farklı kriz durumlarında, eğitim öğretim sürecine yapılacak müdahaleler açısından önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir. Uzaktan eğitimle ilgili çalışmalar incelendiğinde yükseköğretim kademesindeki öğrencilere (Ak, Oral ve Topuz, 2018; Hamutoğlu, Gültekin ve Savaşçı, 2019; Paydar ve Doğan, 2019) yönelik çalışmaların ve COVID-19 pandemi sürecine ilişkin çalışmaların (Dwivedi vd., 2020; Niemi ve Kousa, 2020; Nogales-Delgado, Román Suero ve Martín 2020; Pınar ve Dönel Akgül, 2020; Sarıtaş ve Barutçu, 2020; Tokuç ve Varol, 2020) olduğu gözlemlenmiştir. Ancak üniversite öğrencilerinin stres ve öğrenme ortamına ilişkin algılarını değerlendiren çalışmaların ise çok az sayıda olduğu görülmüştür.

Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı acil olarak derslerin uzaktan verilmeye başlandığı COVID-19 pandemi döneminde üniversite öğrencilerinin stres algıları, öğrenme ortamına ilişkin algıları ve görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranacaktır:

- 1) Pandemi döneminde çevrim içi ders alan üniversite öğrencilerinin stres algıları nasıldır?
- 2) Pandemi döneminde çevrim içi ders alan üniversite öğrencilerinin öğrenme ortamına ilişkin algıları nasıldır?
- 3) Pandemi döneminde çevrim içi ders alan üniversite öğrencilerinin çevrim içi öğrenme ortamına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada, deneysel olmayan nicel araştırma desenlerinden betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimsel araştırma yöntemi, bir konunun mevcut veya geçmiş durumunu ortaya çıkarmak amacıyla kullanılır (McMillan ve Schumacher, 2010). Araştırmada veriler web-tabanlı anket aracılığı ile toplanarak betimsel istatistiksel yöntemler ile değerlendirilmiştir.

Örneklem

Çalışmanın örneklemini 2020 eğitim öğretim yılının bahar döneminde ortaya çıkan COVID-19 pandemisi ile birlikte çevrim içi ders alan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda veriler Atatürk Üniversitesi'nin Mühendislik, Eğitim, Edebiyat, Turizm fakülteleri ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim görmekte olan 544 üniversite öğrencisinden toplanmıştır. Çalışma örnekleminde yer alan öğrencilerin 18-39 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Çalışma örnekleminin ayrıntılı demografik bilgileri Tablo 1'de sunulduğu gibidir.

Tablo 1.
Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	329	60,48
Erkek	215	39,52
Okuduğu fakülte/yüksekokul		
Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu	234	43,01
Mühendislik fakültesi	173	31,80
Eğitim fakültesi	79	14,52
Edebiyat fakültesi	49	9,01
Turizm fakültesi	9	1,66
Okuduğu sınıf		
1. sınıf	251	46,14
2. sınıf	146	26,84
4. sınıf	106	19,48
3. sınıf	41	7,54
Daha önce uzaktan eğitim ile ders alma durumu		
Hayır	452	83,09
Evet	92	16,91

N: sayı

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak üç bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Anket verileri katılımcılardan gizlilik ve gönüllülük esaslarına uygun olarak toplanmıştır. Verilerin toplanması için Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan B.30.2.ATA.0.01.00/259 sayılı numaralı 28/05/2020 tarihli yazısı ile etik kurul onayı alınmıştır. Ankette yer alan bölümler “Kişisel Bilgi Formu”, “Algılanan Stres Ölçeği” ve “Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi” şeklindedir. Anket bölümleri ile ilgili detaylı açıklamalar aşağıda sunulduğu gibidir.

Kişisel Bilgi Formu

Bu bölümde katılımcılara cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri fakülte, sınıf ve COVID-19 pandemisi öncesinde uzaktan eğitim ile herhangi bir ders alıp almadıkları ile ilgili sorular sorulmuştur.

Algılanan Stres Ölçeği

Algılanan Stres Ölçeği'nin orijinal hali Cohen, Kamarck ve Mermelstein (1983) tarafından bireylerin hayatlarındaki çeşitli durumlara ilişkin stres algılarını belirlemek için geliştirilmiştir. Lazarevic ve Bentz (2020) ise bu ölçeği öğrencilerin çevrim içi ve yüz yüze eğitim ortamlarındaki stres algılarını belirleyecek şekilde uyarlamışlardır. Bu çalışmada da ölçeğin Lazarevic ve Bentz (2020) tarafından uyarlanmış hali Türkçe'ye çevrilerek kullanılmıştır. Toplam 14 maddeden oluşan ölçek, öğrencilerin öğrenme ortamına ilişkin stres algılarını, “Hiçbir zaman (1)” ile “Çok sık (5)” arasında değişen 5’li likert tipi maddeler aracılığıyla değerlendirmektedir. Olumlu ifade içeren 7 madde (madde numaraları: 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13) ters puanlanmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması öğrencinin stres algısının fazlalığına işaret etmektedir.

Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi

Lazarevic ve Bentz (2020) tarafından geliştirilen öğrenme ortamına ilişkin öğrenci algısı anketi toplam 20 maddenin yer aldığı iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde yer alan 10 madde, öğrencilerin çevrim içi öğrenmeye ilişkin görüşlerini öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini ve dersi değerlendirmeleri açısından incelemektedir. Bu bölümdeki altı soru, öğrencilerin görüşlerini, “Kesinlikle katılmıyorum (1)” ile “Kesinlikle katılıyorum (5)” arasında değişen 5’li likert tipi maddelerle; kalan dört soru ise öğrenci görüşlerini çoktan seçmeli sorular aracılığıyla değerlendirmektedir. Anketin ikinci bölümünde ise öğrencilerin çevrim içi ve yüz yüze öğrenme ortamlarını dersin esnekliği, stres yaratma durumu, öğrencinin sorumluluk alma oranı, öğrencinin zaman yönetim becerilerini geliştirmelerine etkisi, öğrenci öğrenmesine katkısı, öğrenci-öğretmen iletişimine etkisi ve öğrenci katılımına etkisi açılarından karşılaştırmalarını sağlayan 10 madde yer almaktadır. Ayrıca anketin sonuna öğrencilerin görüşlerini bildirmelerini sağlayan açık uçlu bir soru eklenmiştir.

Veri Toplama Araçlarının Türkçe'ye Uyarlama Süreci

Bu çalışmada kişisel bilgi formuna ek olarak Lazarevic ve Bentz (2020) tarafından geliştirilen anket Türkçe'ye uyarlanarak kullanılmıştır. Uyarlama sürecinin en başında anket maddeleri, bu çalışmanın yazarları tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra maddelerin dil açısından uygunluğunun belirlenmesi için, İngilizce dil eğitimi alanında doktora derecesine sahip olan, Türkçe bilen, akademisyen üç uzmanın incelemelerine sunulmuştur. Uzmanların, anket maddeleri ile ilgili verdikleri geribildirimler doğrultusunda, maddelerin Türkçe ifadeleri düzenlenmiştir. Daha sonra, anketin içerik açısından incelenmesi için, İngilizce ve Türkçe bilen öğretim teknolojileri alanında uzman bir akademisyenin görüşleri alınarak ölçek pilot çalışmaya hazır hale getirilmiştir.

Türkçe'ye çevrilen anketin, güvenilirliğini belirlemek amacıyla, COVID-19 pandemi döneminde “Cerrahi Hastalıklar” dersini uzaktan eğitim ile alan 86 sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencisi ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot çalışma sonucunda “Algılanan Stres Ölçeği” nin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,76 olarak bulunmuştur. Ayrıca “Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi”nin 5’li likert türündeki altı maddesine ilişkin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının 0,90 olduğu görülmüştür. Uzman görüşleri ve pilot çalışmayla birlikte hesaplanan Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı sonuçları (McMillan ve Schumacher, 2010) doğrultusunda Türkçe’ye uyarlanan anketin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verileri analiz etmek amacıyla IBM Statistical Package for Social Sciences versiyon 20.0 (IBM SPSS Corp.; Armonk, NY, USA) ve Microsoft Excel programları kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin stres algılarına ilişkin bulgular için ortalama ve standart sapma değerleri aracılığıyla yorumlanmıştır. Öğrencilerin çevrim içi öğrenme sürecine ilişkin görüşleri ise frekans ve yüzde değerleri şeklinde sunulmuştur.

Bulgular

Çalışmadan elde edilen veriler araştırma soruları temel alınarak analiz edilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular iki başlık altında sunulmuştur.

Öğrencilerin Stres Algılarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin COVID-19 pandemisi döneminde acil bir şekilde başlanan uzaktan eğitim sürecindeki stres algılarına ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulduğu gibidir. Tablo 2’de yer alan geçen dönem ibaresi, derslerin acil olarak uzaktan eğitim şeklinde verildiği pandemi dönemindeki dersleri ifade etmektedir. Tablo incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun, pandemi döneminde alınan derslerde kendilerini başarmak zorunda hissettiklerini ($\bar{X}=4,09$), ders sorumlulukları nedeniyle kendilerini gergin ve stresli hissettiklerini ($\bar{X}=3,45$), sıklıkla kontrolleri dışında gelişen olaylardan dolayı öfkelenediklerini ($\bar{X}=3,24$), problemlerin üstesinden gelemeyecekleri kadar çok biriktiğini ($\bar{X}=3,22$), ve hayatlarındaki önemli şeyleri kontrol edemediklerini ($\bar{X}=2,87$) bildirdikleri görülmüştür. Öğrenciler kişisel sorunları ile başa çıkabilme konusunda kendilerine güvenip güvenmediklerini sorgulayan maddeye ise en düşük puanı ($\bar{X}=2,20$) vermişlerdir.

Tablo 2.
Öğrencilerin Stres Algıları

	$\bar{X}$	SS
Ne sıklıkla geçen dönemde, kendinizi başarmak zorunda olduğunuz şeyleri düşünürken buldunuz?	4,09	0,939
Ne sıklıkla geçen dönemde, ders sorumlulukları ödevler vs nedeniyle kendinizi gergin ve stresli hissettiniz?	3,45	1,217
Ne sıklıkla geçen dönemde, sizin kontrolünüz dışında gelişen olaylar yüzünden öfkelenediniz?	3,24	1,192
Son dönemde, ne sıklıkla problemlerin üstesinden gelemeyeceğiniz kadar biriktiğini hissettiniz?	3,22	1,151
Ne sıklıkla geçen dönemde, hayatınızdaki önemli şeyleri kontrol edemediğinizi hissettiniz?	2,87	1,141
Ne sıklıkla geçen dönemde, derslerle ilgili yapmanız gereken şeylerle başa çıkamadığınızı fark ettiniz?	2,81	1,024
Ne sıklıkla geçen dönemde, işlerin yolunda gittiğini hissettiniz?	2,72	1,009
Ne sıklıkla geçen dönemde, zamanınızı nasıl geçirdiğinizi kontrol edebildiniz?	2,66	1,055
Ne sıklıkla geçen dönemde, derslerinizle ilgili olarak her şeyin üstesinden geldiğinizi hissettiniz?	2,57	0,933
Ne sıklıkla geçen dönemde eğitim esnasında olan beklenmedik olaylar yüzünden rahatsızlık duyduğunuz?	2,52	1,110
Ne sıklıkla geçen dönemde, okul yaşamınızla ilgili zorlukları kontrol edebildiniz?	2,47	0,895
Ne sıklıkla geçen dönemde, okul yaşamınızda meydana gelen önemli değişikliklerle etkili bir şekilde başa çıktığınızı hissettiniz?	2,44	0,916
Ne sıklıkla geçen dönemde, derslerdeki günlük sorunların ve zorlukların üstesinden başarıyla geldiniz?	2,29	0,924
Ne sıklıkla geçen dönemde, kişisel sorunlarınızla başa çıkabilme yeteneğiniz konusunda kendinize güvündünüz?	2,20	0,997

$\bar{X}$: ortalama; SS: standart sapma

Öğrencilerin Çevrim İçi Öğrenme Ortamı Algılarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin çevrim içi derslere yönelik öğrenme ortamı algıları incelendiğinde; çoğunlukla çevrim içi derslerde öğrenirken dersin hocasıyla iletişim kurabildiklerini ($\bar{X}=3,81$), öğrenme etkinliklerine aktif olarak katılabildiklerini ($\bar{X}=3,52$), ve kendilerini çevrim içi eğitimin öğrenme sorumluluğunu almalarına teşvik ettiğini ($\bar{X}=3,42$) bildirmişlerdir. Bu doğrultuda elde edilen veriler Tablo 3’de detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 3.
Öğrencilerin Çevrim İçi Öğrenme Ortamı Algıları

	$\bar{X}$	SS
Çevrim içi derslerde öğrenirken ders hocamla iletişim kurabildim.	3,81	1,307
Çevrim içi derslerde öğrenirken, öğrenme etkinliklerine aktif olarak katıldım.	3,52	1,247
Çevrim içi dersler kendi öğrenme sorumluluğumu almaya teşvik etti.	3,42	1,342
Çevrim içi dersler, öğrenmeme ilişkin zaman yönetimi becerilerimi geliştirmeme yardımcı oldu.	3,28	1,364
Çevrim içi öğrenme, öğrenmemde esneklik sağladı.	3,24	1,374
Çevrim içi dersler öğrenme ihtiyaçlarımı karşıladı.	3,13	1,378

$\bar{X}$: ortalama; SS: standart sapma

Ayrıca, öğrencilerin 118'i (%21,69) çevrim içi öğrenirken kendilerini rahat veya stressiz hissetmediklerini belirtirken, çoğunluğu (%34,37) çevrim içi ders tasarımının kendilerine yardımcı olduğunu, %34'ü çevrim içi derslerde bir şey öğrendiklerini hissettiklerini ve %33'ü genel olarak çevrim içi ders almayı "çok iyi" olarak nitelendirmiştir. Bu doğrultuda elde edilen veriler Tablo 4'de detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 4.
Öğrencilerin Çevrim İçi Öğrenmeye İlişkin Görüşleri

	N	%
Çevrim içi öğrenirken kendinizi rahat ve stressiz hissettiniz mi?		
Kendimi rahat ve stressiz hissetmedim	118	21,69
Hayır, hiç rahat ve stressiz hissetmedim	111	20,41
Nötr	110	20,22
Kendimi rahatlatmış ve stressiz hissettim	108	19,85
Evet, kendimi çok rahat ve stressiz hissettim	97	17,83
Çevrim içi derslerin tasarlanma şekli, ders içeriğini öğrenmenize yardımcı oldu mu?		
Ders tasarımı bir dereceye kadar bana yardımcı oldu	187	34,37
Evet, ders tasarımı içeriği öğrenmede çok yardımcı oldu	157	28,86
Nötr	107	19,67
Ders tasarımı, ders içeriğini öğrenmek için o kadar yardımcı olmadı	68	12,50
Hayır, ders tasarımı hiç yardımcı olmadı	25	4,60
Ders materyallerini ne kadar iyi öğrendiğinizi düşünüyorsunuz?		
Bir şey öğrendiğimi hissediyorum	185	34,01
Bu derste çok şey öğrendiğimi hissediyorum	152	27,94
Bundan emin değilim	100	18,38
Çok fazla öğrenmediğimi hissediyorum	91	16,73
Bu kursta hiçbir şey öğrenmediğimi hissediyorum	16	2,94
Genel olarak, bu dersi nasıl değerlendirirsiniz?		
Çok iyi	180	33,09
Ortalama	167	30,70
Mükemmel	137	25,18
Tatmin edici	48	8,82
Kötü	12	2,21

N: sayı

Öğrencilerden çevrim içi dersler ile yüz yüze dersleri karşılaştırmalarına yönelik sorulan maddelerden elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulduğu gibidir. Tablo incelendiğinde, öğrencilerin %88'inin yüz yüze derslerin öğrenci katılımını daha fazla sağladığını, yaklaşık %85'i yüz yüze derslerde dersin hocasıyla iletişim kurmanın daha kolay olduğunu, %83'ü yüz yüze derslerde öğrenmenin daha kolay olduğunu, yaklaşık %83'ü yüz yüze derslerde daha iyi öğrendiklerini ve %77'si yüz yüze dersleri daha çok sevdiklerini bildirmişlerdir. Ayrıca öğrenciler aynı dersi tekrar almak zorunda kalsalar, çoğunlukla (%73,71) dersi yüz yüze olarak almak istediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 5.
Öğrencilerin Çevrim İçi Ders İle Yüz Yüze Dersleri Karşılaştırmaları

Karşılaştırma Anketi Maddeleri	Çevrim İçi Ders		Yüz Yüze Ders	
	N	%	N	%
Hangi tür derslerin en esnek olduğunu düşünüyorsunuz?	362	66,54	182	33,46
Hangi tür derslerin en rahat ve stressiz olduğunu düşünüyorsunuz?	271	49,82	273	50,18
Öğrenciler öğrenmeleri için hangisinde daha fazla sorumluluk alır?	215	39,52	329	60,48
Öğrenme ile ilgili zaman yönetimi becerileri en iyi şekilde hangisinde geliştirilir?	165	30,33	379	69,67
Aşağıdaki cümleyi tamamlayın. “Bu dersi tekrar almak zorunda kalsaydım, alırdım....”	143	26,29	401	73,71
Hangi tür dersleri en çok seviyorsunuz?	127	23,35	417	76,65
Hangi tür derste en iyi öğrendiğinizi düşünüyorsunuz?	93	17,10	451	82,90
Hangi ders türünde ders materyallerini öğrenmenin en kolay olduğunu düşünüyorsunuz?	92	16,91	452	83,09
Ders hocasıyla iletişim kurmak için hangi ders türü daha uygundur?	82	15,07	462	84,93
Öğrenciler hangisinde daha fazla derse katılım gösterirler?	64	11,76	480	88,24
N: sayı				

Çevrim içi derslere yönelik öğrencilerin görüşlerini sorgulayan anketin en sonuna yer alan açık uçlu soruya verilen cevaplar aşağıda sunulmuştur. Öğrencilerden gelen cevaplar tekrarlanan kelimeler ve ifadelerin içerdiği mesajlara göre üç gruba ayrılmıştır. Çevrim içi derslere yönelik öğrencilerin görüşleri “problemler”, “avantajları” ve “öneriler” başlıkları altında detaylandırılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen veriler Tablo 6’da detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 6.
Öğrencilerin Çevrim İçi Eğitim Süreci İle İlgili Görüşleri

		Eğitim Fakültesi	Mühendislik Fakültesi	SHMYO	Toplam	
		N	N	N	N	%
Problemler (N=70)	Öğrenmeye katkı sağlamaması	7	3	17	27	38,57
	Ağır ödevler	3	6	-	9	12,86
	Bilgiye ulaşım kaynaklarında zorluklar	1	4	2	7	10,00
	Öğretim elemanı ile iletişim problemi	4	2	-	6	8,57
	İnternet erişim problemi	2	2	2	6	8,57
	Ders içeriklerinin çevrim içi eğitime uygun olmaması	2	4	-	6	8,57
	Sınav süresince zaman kısıtlılığı	-	-	5	5	7,14
	Sınav ve ödev değerlendirmesi/notlarda sıkıntılar	1	1	-	2	2,86
	Öğretim elemanının çevrim içi ders vermeye yönelik yetersizliği	1	1	-	2	2,86

Tablo 6.

Öğrencilerin Çevrim İçi Eğitim Süreci İle İlgili Görüşleri (devamı)

		Eğitim Fakültesi	Mühendislik Fakültesi	SHMYO	Toplam	
		N	N	N	N	%
Avantajlar (N=11)	İyi bir alternatif öğretim yöntemi	3	1	-	4	36,36
	Çok eğlenceli ve zevkli	-	-	2	2	18,18
	Ders videoları tekrar izlenebiliyor	-	-	2	2	18,18
	Öğrencileri teşvik etti	-	1	-	1	9,09
	Sınıftaki kalabalık yok	-	-	1	1	9,09
	Zaman yönetimi iyi	-	1	-	1	9,09
Öneriler (N=14)	Öğretim elemanlarının birlikte hareket etmesi	2	-	2	4	28,58
	Her öğrencinin eşit şartlarda olmadığını farkındalığı	-	1	1	2	14,30
	Ders, ödev, quiz gibi etkinliklerin zamanının önceden bildirilmesi	-	1	-	1	7,14
	Videolu soru çözümlerinin artması	-	1	-	1	7,14
	Yüzyüze telafisinin yapılması	-	-	1	1	7,14
	İki ders işleme türünün bir arada olması	1	-	-	1	7,14
	Öğrencilere daha fazla söz hakkı vererek katılımın sağlanması	1	-	-	1	7,14
	Online sınavlarda süre-soru dengesinin sağlanması	-	1	-	1	7,14
	Ders içeriklerinin güncellenmesi	-	1	-	1	7,14
	İnternet erişim imkanlarının geliştirilmesi	-	1	-	1	7,14

N: sayı; SHMYO: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Problemler

Öğrencilerin COVID-19 pandemisi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime ilişkin görüşleri alındığında çeşitli problemlerle karşılaştıkları görülmüştür. Bu doğrultuda, öğrenciler genel olarak çevrim içi eğitimin öğrenmeye katkı sağlamadığı, çevrim içi öğrenemediklerini düşündüklerini (N=27, %38,57) bildirmişlerdir. Bu durumun altında tüm dersler tarafından aynı anda sisteme yüklenen ağır ödevler/ödevlerin fazlalığı (N=9, %12,86), bilgiye ulaşım kaynaklarından uzak kalmaları (N=7, %10), dersin öğretim elemanı ile iletişim sorunu (N=6, %8,57), internet erişim problemleri (N=6, %8,57), ders içeriklerinin çevrim içi eğitim sistemine uygun olmaması (N=6, %8,57) ve sınavların hocalar tarafından yetersiz bir zaman diliminde yapılması (N=5, %7,14) gibi sorunların yer aldığı görülmüştür. Öğrencilerin bir kısmı da zor şartlarda yaptıkları ödevlere karşılık not değerlendirmesinden memnun kalmadıklarını (N=2, %2,86) ve dersi veren öğretim elemanının çevrim içi ders vermek konusunda yeterliliğe sahip olmadığından (N=2, %2,86) bahsetmişlerdir. Belirtilen problemlere ilişkin örnek öğrenci ifadeleri şu şekildedir:

Ben köyde olduğum için çoğu derste internet problemi yaşadım. Canlı derslerin çoğuna katılamadım. Bu yüzden farklı kaynaklara yönelip kendimi zorladım. (Fizik 2 dersi alan 20 yaşında erkek, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü 1. sınıf öğrencisi).

Laboratuvar derslerini uzaktan yapmak bana zor geldi. Öte yandan ‘Uygulamalı’ diye adlandırılan dersleri uzaktan öğrenebileceğimizin düşünülmesi doğru değil. Ama teorik ders adına konuşacak olursak uzaktan eğitim bir engel değil (Fizik 2 dersi alan 19 yaşında erkek, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü 1. sınıf öğrencisi).

Kesinlikle hocalar çok ağır ödevler veriyor. Elimizde olmayan materyallerden bir şeyler üretmemiz isteniyor, internet üzerinden değilde kitap, ansiklopedi gibi materyallerden bilgi edinmemiz isteniyor fakat bunu nasıl yapacağımız konusunu düşünmüyorlar. (Sosyal Proje dersi alan 22 yaşında kadın, Sosyal Bilgiler Öğretmeliği Bölümü 4. sınıf öğrencisi).

Sadece ödev yapıyoruz. Hayatımda bu kadar ödev yaptığımı hatırlamıyorum. Bunu bütün dersler için yazıyorum. Bence biraz daha esnek davranılabilir herkesin eşit imkanlara sahip olmadığı göz önünde bulundurularak ödev verilmelidir (Sosyal Proje dersi alan 22 yaşında erkek, Sosyal Bilgiler Öğretmeliği Bölümü 4. sınıf öğrencisi).

Hocalarımızın yaptığı tek şey ders bilgi sistemine ödev yüklemek. Ödevden anlamadığımız şey olunca ders bilgi sisteminden mesaj atıyoruz geri dönüt de alamıyoruz (Eğitimde Araştırma Yöntemleri dersi alan 19 yaşında kadın, Sınıf Öğretmenliği Bölümü 2. sınıf öğrencisi).

Avantajlar

Tablo 6’da da görüldüğü gibi öğrenciler pandemi döneminde aldıkları uzaktan eğitimin çeşitli avantajlarından bahsetmişlerdir. Bu doğrultuda, öğrenciler çevrim içi eğitimin pandemi sürecinde iyi bir alternatif öğretim yöntemi olduğunu (N=4, %36,36), derslerin çok eğlenceli ve zevkli geçtiğini (N=2, %18,18), kaydedilen ders videolarını sistem üzerinden tekrar izleyebilme imkanının çok iyi olduğunu (N=2, %18,18), derslerin öğrencileri teşvik ettiğini (N=1, %9,09), sınıftaki kalabalığın olmadığını (N=1, %9,09) ve zaman yönetimi açısından çok iyi olduğunu (N=1, %9,09) belirtmişlerdir. Belirtilen avantajlara ilişkin örnek öğrenci ifadeleri şu şekildedir:

Sağlık tedbirleri açısından online eğitimin çok muhteşem bir alternatif olduğunu düşünüyorum. Derslerden geri kalmamak adına güzel bir uygulama oldu. Esnek saatlerde yapılması ve sonradan sisteme yüklenip istediğimiz zaman ders videolarını izleyebilme fırsatımızın oluşturulması çok harikaydı (Cerrahi Hastalıklar dersi alan 21 yaşında kadın, Ameliyathane Hizmetleri Bölümü 1. sınıf öğrencisi).

Çevrim içi dersler zaman yönetimi açısından (okula gidip gelmek, uzaktan gelen giden öğrenciler için) mükemmel derecede iyi. Oturduğumuz yerden stres altında

olmadan rahatça çevrim içi dersimizi dinleyip verilen ödevleri zamanında teslim edebiliyoruz (Mobbing seçmeli dersi alan 23 yaşında erkek, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü 4. sınıf öğrencisi).

Çevrim içi derslerin öğrencileri daha çok teşvik ettiğini düşünüyorum. Öğrencileri aktif hale getiriyor. Bu durumdan memnunum (Fizik 2 dersi alan 22 yaşında erkek, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü 1. sınıf öğrencisi).

Öneriler

Tablo 6’da da görüldüğü gibi, öğrencilerin 14’ü ödevler ve ders içerikleri hakkında bazı önerilerde bulunmuştur. Öğrenciler; bütün ders hocalarının belli bir anlaşma ve ahenk içinde olmasıyla (N=4, %28,58), dersler ve süreç hakkında ön bilgi verilmesiyle (N=1, %7,14), ders içeriklerini sürece uygun bir şekilde geliştirildiğinde (N=1, %7,14) ve internet erişim imkanlarının geliştirildiğinde (N=1, %7,14) bu süreci inanılmaz hafif ve katılması keyifli bir süreç haline getirilebileceğini bildirmişlerdir. Öğrencilerin önerilerine ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir:

Ders, ödev, quiz gibi etkinliklerin olacağı tarihlerin en azından 1 gün önce bildirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Quizden 2 saat önce bildirildiğinde göremeyenler olabiliyor (Fizik 2 dersi alan 20 yaşında erkek, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü 1. sınıf öğrencisi).

Dersin online bir şekilde gayet iyi anlatıldığını düşünüyorum, videolu soru çözümlerinin artması daha iyi olabilir (Fizik 2 dersi alan 22 yaşında erkek, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü 3. sınıf öğrencisi).

Bu zorlu dönemde her öğrencinin aynı şartlara sahip olmadığını düşünerek öğretim üyelerimiz bize kolaylık sağlamalı ve yardımcı olmalı (Hastalıklar Bilgisi dersi alan 20 yaşında kadın, Eczane Hizmetleri Bölümü 2. sınıf öğrencisi).

Çevrim içi yapılan derslerde yüz yüze eğitimde olduğu gibi öğrencilere daha fazla söz hakkı verilerek, öğrenci katılımını sağlamak çevrim içi derslerin daha etkili olmasını sağlayabilir. Bazı çevrim içi derslerde katılımın az olması da derse verilen önemin kaybedilmesine yol açabilir (İş Dünyasında Bilgiye Erişim dersi alan 23 yaşında erkek, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü 4. sınıf öğrencisi).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemi süreci, eğitimde dijital dönüşüm ve çevrim içi eğitim gibi yıllardır tüm alanlarda gerçekleştirilmek istenen değişimlerin bir anda hayata geçirilmesine neden olmuştur. Pandemi sürecini tüm insanlığın daha az zararlı atlatabilmesi için neredeyse bütün iş yerleri, okullar ve hatta hastaneler çalışanlarını esnek ya da uzaktan çalışma yöntemleriyle işlerini sürdürmeye yönlendirdiler. Bu doğrultuda internet ve dijital teknolojiler hayatımızda

her ne kadar pandemi öncesinde de önemli bir yere sahip olsa da pandemi sürecinde hayatın merkezinde yer aldığı söylenebilir. Uzaktan eğitim ve elektronik öğrenme (e-öğrenme) gibi kavramlar pandemi döneminden önce de yaygın bir şekilde kullanılsa da beklenmedik kriz ortamında daha önce hiçbir çevrim içi ders vermemiş öğretim üyelerinin, herhangi bir dersi uzaktan almamış öğrencilerin ve hatta daha önce herhangi bir uzaktan eğitim deneyimi olmayan eğitim kurumlarının karmaşık bir süreç yaşamasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda, bu çalışmada pandemi döneminde acilen uygulamaya geçirilen uzaktan eğitim uygulamalarında üniversite öğrencilerinin stres algıları ve görüşleri incelenmiştir.

Çalışma sonucunda öğrencilerin stres düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu alanyazında yer alan çalışmaların sonuçlarına paraleldir (Hadi, Andrian ve Hidayat, 2020; Sahu, 2020). Yüksek stres düzeyinin öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz yönde etkileyeceği (Denovan ve Macaskill, 2017) düşünüldüğünde, kriz ya da acil durumlar sonucunda verilen uzaktan eğitim uygulamalarında öğrencilere süreç hakkında bilgi verilmesinin ve eğitim kurumları tarafından çevrim içi eğitime ilişkin destek hizmetlerinin sunulmasının önemli olduğu söylenebilir (Durdu, 2019).

Çalışmada öğrenci görüşleri yönlendirilen anket sorularına ek olarak açık uçlu bir soru ile belirlenmiştir. Açık uçlu soru sonucunda elde edilen öğrenci görüşleri, problemler, avantajlar ve öneriler şeklinde üç farklı kategoriye ayrılmıştır. Verilerin analizinde öğrencilerin problem kategorisinde en fazla belirttikleri durumların, uzaktan eğitimin öğretici olmaması, verilen ağır ödevler, bilgiye ulaşmada yaşanan zorluklar, öğretim elemanı ile iletişim problemleri, internete erişim problemi ve ders içeriklerinin uzaktan öğrenmeye uygun olmaması olduğu görülmüştür. Bu bulgular alanyazındaki çalışma sonuçları ile benzerdir. Nitekim, Keskin ve Özer Kaya (2020) yaptıkları çalışmada öğrencilerin çoğu web tabanlı uzaktan eğitimi yüz yüze eğitim kadar etkili bulmadığını ve web tabanlı uzaktan eğitimin sorumluluk duygularını geliştirmede yetersiz kaldığını bildirmiştir. Karadağ ve Yücel'in (2020) çalışmalarında öğrencilerin dörtte biri internetlerinin veya bilgisayar/tabletlerinin olmaması nedeniyle eğitimlerini sürdüremediklerini ifade etmişlerdir. Özellikle pandeminin olası ikinci ve üçüncü dalgaları dikkate alındığında, bilgisayar ve internet erişim olanağı olmayan öğrenciler için teknik destek sağlanmasının uzaktan eğitim sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için önemli olduğu söylenebilir (Karadağ ve Yücel, 2020).

Başarılı bir öğrenme süreci için uzaktan eğitimde, öğrenci ve öğretmen iletişiminin sağlanması öğrencilerin uzaklık algılarının en aza indirebilmek açısından oldukça önemlidir (McInnerney ve Roberts, 2004). Çevrim içi öğrenme ortamlarında, öğretim elemanları ile öğrenciler arasında iletişimin iyi olması öğrencilerin üyelik duygusunu ve topluluk hissini önemli ölçüde güçlendirir (Luo, Zhang ve Qi, 2017;

Ribbe ve Bezanilla, 2013; Yıldız, 2020). Çalışma bulgularıyla benzer şekilde Keskin ve Özer Kaya'nın çalışmasında da öğrenciler web tabanlı uzaktan eğitim sürecinde, teknik sorunlar yaşadığını, öğretim elemanlarıyla rahatça iletişim kuramadıklarını ve yeterli geribildirim alamadıklarını bildirmişlerdir (Keskin ve Özer Kaya, 2020). Bu doğrultuda öğretim elemanlarının öğrencileri ile iletişimlerini güçlü tutmaları ve bunu e-posta, üniversitelerin sağladığı mesajlaşma servisleri ve sosyal medya araçları ile desteklemelerinin önemli olduğu söylenebilir.

Çalışmada öğrencilerin belirttiği ders içeriklerinin uzaktan eğitime uygun olması sorununun üstesinden gelinebilmesi için, öğretim elemanlarının, öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak materyal çeşitliliğini artırmaları önemlidir (Çaycı ve Ünal, 2007; Yıldız, 2020). Nitekim bu bulguya benzer olarak, Karadağ ve Yücel (2020) de çalışmalarında üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecindeki uzaktan eğitim sürecinde üniversite/fakültelerinin yönetimlerinden ve özellikle dijital içerik/öğretim materyallerinden memnuniyetsizlik duyduklarını belirtmişlerdir. Çevrim içi öğrenme ortamlarında çevresel düzenlemelerin, çevresel uyaranların, öğretmen ve öğrenci rollerinin farklılaşması öğrencilerin öğrenme yollarında da farklılıklara yol açabilir (Badge, Saunders ve Cann, 2012). Araştırmalar, çevrim içi ortamlarda öğrencilerin bireysel farklılıklarına ve öğrenme özelliklerine dikkat ederek sınıf içi etkinlikleri düzenlemenin, öğrenmenin kalitesini ve öğrencilerin akademik başarılarını artırmada önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur (Omar, Mohamad ve Paimin, 2015). Öğrencinin, öğrenmesinde çevrimiçi ortam tasarımı önemli bir faktördür (Kurnaz ve Ergün, 2019; McInnerney ve Roberts, 2004) ve öğretim tasarımı ilkelerine göre hazırlanmalıdır. Klinik öğrenmede web tabanlı öğrenmenin ek olarak kullanımının teori-uygulama boşluğunu kapatmaya ve öğrencilerin klinik beceri öğrenmesini desteklemeye yardımcı olabileceği öne sürülmektedir (Van Duijn, Swanick ve Donald, 2014). Öğrencilerin ders içeriğini dinledikten sonra birebir uygulama yapması öğrencinin mesleki uygulama becerisine daha fazla katkı sağlayabilir (Keskin ve Özer Kaya, 2020). Dhull ve Sakshi (2017), çevrimiçi öğretim faaliyetlerinin dikkatli planlanmamasının öğrenim sürecini ciddi şekilde aksatabileceğini işaret etmektedirler. Bu nedenle çevrim içi öğrenme sürecinde öğrencilerin hazırbulunuşlukları, bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak çevrim içi ders içeriklerinin hazırlanması ve materyal geliştirilmesi önemli bir kriterdir (Sarıtış ve Barutçu, 2020). Bu açıdan öğrenenin yetersiz kalmasını önleyecek şekilde çevrimiçi öğretim sürecinin tasarlanmasının önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Haftalık ders planı ile öğrenme sürecinin takip edilmesi, öğrenme çıktılarının belirli aralıklarla dersi veren öğretim elemanı tarafından kontrol edilmesi gibi uygulamalar öğrencinin öğrenme sürecine destek olabilecek uygulamalar olarak sıralanabilir.

Çalışmada öğrenciler çevrim içi eğitimin öğrenmelerinde esneklik sağladığını, kaydedilen ders videolarını sistem üzerinden tekrar izleyebilme imkanının çok iyi oldu-

ğunu ve zaman yönetimi açısından çok iyi olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bu bulgu ilgili çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir (Bolliger ve Wasilik, 2009; Gregory ve Lodge, 2015; Özgöl, Sarıkaya ve Öztürk, 2017; Shih, Muñoz ve Sánchez, 2006). Web tabanlı eğitim etkinliğini tekrarlama ve içeriği kendi hızlarında inceleme yeteneklerinin öğrenme ve beceri performanslarını artırdığı gösterilmiştir (Keskin ve Özer Kaya, 2020). İnternet alt yapısının iyileştirilerek öğrencilerin daha aktif rol alması ve sözel olarak derse katılımı sağlanabilir.

Bu çalışmada öğrencilerin çoğunluğu “bu dersi tekrar almak zorunda olsaydım yüz yüze alırdım” ifadesini kullanmış ve yüz yüze dersleri daha çok sevdiğini, yüz yüze derslerde daha iyi öğrendiğini, yüz yüze derslerde dersin öğretim elemanı ile iletişim kurmanın daha uygun olduğunu ve yüz yüze derslerde öğrenci katılımının daha fazla olduğunu düşündüğünü bildirmiştir. Elde edilen bulgu alanyazında yer alan çalışmalarda elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir (Conlon, 1997; Johnson, Aragon ve Shaik, 2000). Sonuç olarak, öğrencilerin stres düzeylerinin yüksek olduğu, yüz yüze eğitimi uzaktan eğitime tercih ettikleri belirlenmiştir.

Bu çalışma belirli sınırlılıklar altında yürütülmüştür. Çalışmanın ilk sınırlılığı, örneklemin sadece bir üniversitenin öğrencilerinden oluşmasıdır. Diğer bir sınırlılık ise çalışma verilerinin toplanma yöntemine yöneliktir. Çalışmada veriler çevrim içi olarak toplanmış, bu durum da internet erişimi olmayan öğrencilerin kapsam dışı kalmasına neden olmuştur.

Çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda çevrim içi öğretim döneminde uygulayıcılara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Öğretim elemanları ve öğrencilere yönelik destek hizmetleri artırılabilir.
- Teknolojik alt yapı imkânları iyileştirilmelidir.
- Öğretim elemanları, çevrim içi eğitime göre ders içeriklerini ve ders materyallerini uzaktan eğitime uygun bir şekilde güncellemelilerdir.
- Ders materyalleri asenkron videolar, okuma metinleri, çevrim içi etkileşimli soru bankaları ve artırılmış gerçeklik teknolojisi ile desteklenmiş materyallerle çeşitlendirilebilir.
- Uygulamaya yönelik dersler için, yapılacak işlemin adım adım nasıl yapılacağını anlatan kısa video dersler çekilebilir.
- Öğrencilerin sorularını yanıtlamak ve derse olan bağlılıklarını sürekli kılmak için öğretim yönetim sistemi ve sosyal medya aracılığıyla tartışma ya da soru-cevap oturumları düzenlenebilir.
- Çevrim içi ders değerlendirme sisteminde ders saatleri ve ödevler aynı programda yer alan diğer dersler ve öğretim elemanları ile koordineli olarak yürütülmelidir.
- Derslerin sınav sistemi çevrim içi eğitim sistemine göre düzenlenmelidir.

Çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda çevrim içi öğretim döneminde araştırmacılara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Çalışma bulgularının genellenebilirliğinin artırılabilmesi için farklı üniversite-lerde öğrenim görmekte olan öğrencilerle araştırma yapılabilir.
- Öğrencilerin bu süreçte stres yaşamalarının altındaki nedenler nitel araştırma yöntemi çerçevesinde araştırılabilir.
- Öğrencilerin bu süreçte yaşadıkları stresle başa çıkma stratejileri konusunda çalışmalar yapılabilir.
- Öğrenci görüşlerinin yanı sıra, öğretim elemanlarının ve okul yönetiminin bu süreçteki deneyimleri incelenebilir.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma için etik kurul onayı Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Onay Tarihi: 28 Mayıs 2020; Onay Numarası: B.30.2.ATA.0.01.00/259).

Bilgilendirilmiş Onam: Araştırmaya katılan öğrencilerden yazılı onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - Z.T., A.G.; Tasarım - Z.T., A.G.; Denetleme - Z.T., A.G.; Kaynaklar - Z.T., A.G.; Malzemeler - A.G.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - Z.T., A.G.; Analiz ve/veya Yorum - Z.T., A.G.; Literatür Taraması - Z.T., A.G.; Yazıyı Yazan - Z.T., A.G.; Eleştirel İnceleme - Z.T., A.G.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the Ethics Committee of Atatürk University School of Medicine (Approval Date: May 28, 2020; Approval Number: B.30.2.ATA.0.01.00/259).

Informed Consent: Written consent was obtained from the students who participated in the study.

Author Contributions: Concept - Z.T., A.G.; Design - Z.T., A.G.; Supervision - Z.T., A.G.; Resources - Z.T., A.G.; Materials - A.G.; Data Collection and/or Processing - Z.T., A.G.; Analysis and/or Interpretation - Z.T., A.G.; Literature Search - Z.T., A.G.; Writing Manuscript - Z.T., A.G.; Critical Review - Z.T., A.G.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Ak, A., Oral, B. ve Topuz, V. (2018). Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu uzaktan öğretim sürecinin değerlendirilmesi. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 2(1), 71-80.
- Badge, J. L., Saunders, N. F., & Cann, A. J. (2012). Beyond marks: New tools to visualise student engagement via social networks. *Research in Learning Technology*, 20, 1-14. [Crossref]
- Bao, W. (2020). COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking university. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2(2), 113-115. [Crossref]
- Bennett, R. (2003). Determinants of undergraduate student drop out rates in a university business studies department. *Journal of Further and Higher Education*, 27(2), 123-141. [Crossref]
- Bolliger, D. U., & Wasilik, O. (2009). Factors influencing faculty satisfaction with online teaching and learning in higher education. *Distance Education*, 30(1), 103-116. [Crossref]
- Cohen, S., Kamarck, T., & Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24(4), 385-396. [Crossref]
- Conlon, T. (1997). The internet is not a panacea. *Scottish Educational Review*, 29(1), 30-38.
- Çaycı, B. ve Ünal, E. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının sahip oldukları öğrenme stillerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Üniversite ve Toplum: Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 7(3), 1-16.
- Denovan, A., & Macaskill, A. (2017). Stress and subjective well-being among first year UK undergraduate students. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 18(2), 505-525. [Crossref]
- Dhull, I., & Sakshi, M. (2017). Online learning. *International Education & Research Journal*, 3(8), 32-34.
- Durdu, L. (2019). Açık ve uzaktan öğrenmede sorunlar ve çözüm önerileri. In E. Tekinarslan & M. D. Güler (Eds.), *Açık ve uzaktan öğrenme* (pp. 225-266). Ankara: Pegem Akademi. [Crossref]
- Dwivedi, Y. K., Hughes, D. L., Coombs, C., Constantiou, I., Duan, Y., Edwards, J. S., ... Raman, R. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on information management research and practice: Transforming education, work and life. *International Journal of Information Management*, 102211. [Crossref]
- Elias, H., Ping, W. S., & Abdullah, M. C. (2011). Stress and academic achievement among undergraduate students in universiti Putra Malaysia. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 29, 646-655. [Crossref]
- Gregory, M. S. J., & Lodge, J. M. (2015). Academic workload: The silent barrier to the implementation of technology-enhanced learning strategies in higher education. *Distance Education*, 36(2), 210-230. [Crossref]
- Hadi, S., Andrian, D., & Hidayat, A. (2020). The social fields students' distress in learning statistics in the era of pandemic COVID-19. *Talent Development & Excellence*, 12(1), 4388-4397.
- Hamutoğlu, N. B., Gültekin, G. S. ve Savaşçı, M. (2019). Öğretmen Adaylarının Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri: Açıköğretim Uygulamaları. *Yükseköğretim Dergisi*, 9(1), 19-28. [Crossref]
- Heo, J., & Han, S. (2018). Effects of motivation, academic stress and age in predicting self-directed learning readiness (SDLR): Focused on online college students. *Education and Information Technologies*, 23, 61-71. [Crossref]
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. EducauseReview. Retrieved from <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>

- Johnson, S. D., Aragon, S. R., & Shaik, N. (2000). Comparative analysis of learner satisfaction and learning outcomes in online and face-to-face learning environments. *Journal of Interactive Learning Research*, 11(1), 29-49.
- Karadağ, E. ve Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192. [Crossref]
- Karasel, N., Bastas, M., Altınay, F., Altınay, Z., & Dagli, G. (2020). Distance education for students with special needs in primary schools in the period of COVID-19 epidemic. *Propósitos y Representaciones*, 8(3), e587. <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2020.v8n3.587>
- Keskin, M. ve Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kıralı, F. N. ve Alıcı, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim algısına ilişkin görüşleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 8(30), 55-83.
- Kurnaz, F. B. ve Ergün, E. (2019). E-öğrenme ortamlarında öğrenme stilleri ve akademik başarı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(2), 532-549. [Crossref]
- Lazarevic, B., & Bentz, D. (2020). Student perception of stress in online and face-to-face learning: The exploration of stress determinants. *American Journal of Distance Education*, 1-14. [Crossref]
- Luo, N., Zhang, M., & Qi, D. (2017). Effects of different interactions on students' sense of community in e-learning environment. *Computers & Education*, 115, 153-160. [Crossref]
- McInnerney, J. M., & Roberts, T. S. (2004). Online learning: Social interaction and the creation of a sense of community. *Educational Technology & Society*, 7(3), 1-10.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2010). *Research in education: Evidence-based inquiry* (7th ed.). Londra: Pearson Education.
- MEB. (2020). Basın Açıklaması. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr> adresinden erişilmiştir.
- Miller, M. D. (2014). *Minds online: Teaching effectively with technology*. Cambridge, MA: Harvard University Press. [Crossref]
- Niemi, H. M., & Kousa, P. (2020). A case study of students' and teachers' perceptions in a finnish high school during the COVID pandemic. *International Journal of Technology in Education And Science*, 4(4), 352-369. [Crossref]
- Nogales-Delgado, S., Román Suero, S., & Martín, J. M. E. (2020). COVID-19 outbreak: Insights about teaching tasks in a chemical engineering laboratory. *Educ. Sci.*, 10, 226. [Crossref]
- Omar, N., Mohamad, M. M., & Paimin, A. N. (2015). Dimension of learning styles and students' academic achievement. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 204, 172-182. [Crossref]
- Özgöl, M., Sarıkaya, İ., & Öztürk, M. (2017). Students' and teaching staff's assessments regarding distance education applications in formal education. *Journal of Higher Education and Science*, 7(2), 294-304. [Crossref]
- Özyürek, A., Begde, Z., Yavuz, N. F. ve Özkan, İ. (2016). Uzaktan eğitim uygulamasının öğrenci bakış açısına göre değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 592-605. [Crossref]
- Paydar, S. ve Doğan, A. (2019). Öğretmen adaylarının açık ve uzaktan öğrenme ortamlarına yönelik görüşleri. *Eğitim ve Teknoloji*, 1(2), 154-162.
- Pınar, M. A., & Dönel Akgül, G. (2020). The opinions of secondary school students about giving science courses with distance education during the Covid-19 pandemic. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(2), 461-486. [Crossref]

- Ribbe, E., & Bezanilla, M. J. (2013). Scaffolding learner autonomy in online university courses. *Digital Education Review*, 24, 98-113.
- Sahu, P. (2020). Closure of universities due to Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): Impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*, 12(4), 1-6. [Crossref]
- Sarıtaş, E. ve Barutçu, S. (2020). Öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluğu: Pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Journal of Internet Applications and Management*, 11(1), 5-22. [Crossref]
- Shih, P. C., Muñoz, D., & Sánchez, F. (2006). The effect of previous experience with information and communication technologies on performance in a Web-based learning program. *Computers in Human Behavior*, 22(6), 962-970. [Crossref]
- Tokuç, B., & Varol, G. (2020). Medical education in Turkey in time of COVID-19. *Balkan Med J*, 37(4), 180-181. [Crossref]
- Van Duijn, A. J., Swanick, K., & Donald, E. K. (2014). Student learning of cervical psychomotor skills via online video instruction versus traditional face-to-face instruction. *Journal of Physical Therapy Education*, 28(1), 94-102. [Crossref]
- Yıldız, E. (2020). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında uzaktan eğitim öğrencilerinin topluluk hissine etki eden faktörlerin incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 180-205. [Crossref]
- YÖK. (2020). Basın açıklaması. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/universitelerde-uygulanacak-uzaktan-egitime-iliskin-aciklama.aspx> adresinden erişilmiştir.

Extended Summary

Introduction

The COVID-19 pandemic, which spread throughout the world from December 2019, has led to significant changes in people's lives and habits. The pandemic response has particularly instigated radical changes in educational institutions. In this regard, the education authorities in Turkey decided to turn entirely to online education at all levels—primary, secondary, and institutions of higher learning (MEB, 2020; YÖK, 2020). Although Turkey has had online education for quite some time, the transition to total online teaching during the COVID-19 pandemic period was quite rapid and urgent. This created a stressful process for both teachers and students (Hadi, Andrian, and Hidayat, 2020; Sahu, 2020).

Well-planned online learning experiences are significantly different from online lessons offered in the event of a crisis or disaster (Hodges, Moore, Lockee, Trust, and Bond, 2020). Planning, preparation, and development time for a completely online lesson typically take six to nine months before the course is offered (Bao, 2020; Hodges et al., 2020). However, due to the sudden transition in the pandemic process, both educational institutions and trainers did not have sufficient time to prepare. Expecting instructors to become experts in online education so quickly was not realistic. Students also experienced stress from the worry created by both the pandemic and the online education method, neither of which they had previously encountered.

To improve education processes and provide the necessary support for students, it is important to determine the stress levels and opinions of students regarding the online education instituted during an emergency such as a pandemic. Additionally, this study makes important contributions in terms of interventions to the education and training process in different crisis situations. It aims to determine the stress perceptions and views of university students during the COVID-19 pandemic period with respect to remote lessons. For this purpose, answers to the following research questions were sought:

- 1) What are the stress perceptions of university students who took online lessons during the pandemic period?
- 2) What are the views of university students taking online lessons during the pandemic period regarding the online learning environment?

Method

In this study, a descriptive research method, which is a non-experimental quantitative research approach, was used. The descriptive research method is used to reveal the current or the past status of a subject (McMillan, Schumacher, 2010). Data were

collected through a web-based questionnaire and evaluated using descriptive statistical methods.

The sample comprised university students taking online lessons during the COVID-19 pandemic that erupted in the spring term of the 2020 academic year. The sample was chosen through the convenience sampling method. Data were collected from 544 university students, aged between 18 and 39, taking engineering, education, literature, and tourism courses at a state university and at the Health Services Vocational School of Atatürk University. A questionnaire consisting of three parts was used as a data collection tool. The survey data were collected from the participants with strict adherence to the principles of confidentiality and voluntariness. The sections in the questionnaire were “Personal Information Form,” “Perceived Stress Scale,” and “Student Perception Questionnaire Regarding Learning Environment.” In addition, an open-ended question was added to allow students to express their opinions.

Results

The findings regarding the stress perceptions of students showed that the majority of the students felt obligated to succeed in online lessons ($\bar{X}=4.09$) and often felt tense and stressed due to their course responsibilities ($\bar{X}=3.45$). They reported becoming angry due to the events ($\bar{X}=3.24$), were too overwhelmed to overcome problems ($\bar{X}=3.22$), and could not control the important issues in their lives ($\bar{X}=2.87$). The students gave the lowest score ($\bar{X}=2.20$) in response to the question asking whether they trusted themselves to deal with their personal problems. They also provided statements about challenges, advantages, and suggestions regarding online education.

Discussion and Conclusion

The survey results show that students have high stress levels and want face-to-face education, even if it is just one lesson hour per week or even during the summer term. The main disadvantages of online education for the students were found to be excessive homework, inadequate online education applications for practice-based lessons, difficulties in asking questions and getting feedback, and lack of computer and internet connection.